

Makale tarihçesi: Alındı: 18 Haziran 2021 Kabul edildi: 18 Haziran 2021

DOI: <https://doi.org/10.33182/gd.v8i2.789>

Suriyeli Mültecilerin Antakya'daki Mekânsal Ayrışma Örüntüsünün Haritalanması

Deniz Cengiz¹ ve Ertuğrul Murat Özgür²

Öz

Bu makalede Suriyeli mültecilerin Antakya kentindeki mekânsal dağılışı örüntüsü haritalanarak, onların yüksek konsantrasyona sahip olduğu mahalleler ayırt ediliyor ve etnik mekânsal ayrışmanın izleri aranıyor. Çalışmada mekânsal dağılışı için benzerlik, maruziyet ve lokasyon katsayısı endeksleri kullanılıyor, çeşitli kurumlardan sağlanan yerli ve mülteci nüfuslarına ilişkin verilerle yapılan endeks hesaplamasından elde edilen sonuçlar, CBS ortamında görselleştiriliyor. Çalışmanın bulguları, Antakya kentinde mülteci mekânsal ayrışmasının varlığına işaret ediyor. Dağılışı örüntüsü, mültecilerin kent merkezi ve yakın çevresinde kümelenme ve merkezleşme eğilimini ortaya koyuyor.

Anahtar Kelimeler: Mekânsal ayrışma; mekânsal dağılışı; Suriyeli mülteciler; lokasyon katsayısı; Antakya

ABSTRACT IN ENGLISH

Mapping the Spatial Segregation Pattern of Syrian Refugees in Antakya

This article maps the spatial distribution pattern of the Syrian refugees in Antakya city, distinguishes the neighborhoods where they have a high concentration, and seeks traces of ethnic segregation. In the study, dissimilarity, exposure, and location quotient indexes were used for spatial distribution; results obtained from the index calculation performed with the data procured from various agencies on the population of the locals and refugees were visualized in CBS environment. The findings of the study point out the existence of spatial segregation of refugees in Antakya city. The distribution pattern suggests a clustering and centralization trend of the refugees in the city center and their surroundings.

Keywords: Spatial segregation; spatial distribution; Syrian refugees; location quotient; Antakya

Giriş

Coğrafi perspektif, bize karmaşık bir olguya nasıl bakılacağı konusunda yol gösterir. Doğası gereği, Coğrafya'nın ilgi alanına giren mekânsal ve bölgesel farklılaşmalar, yayılma, yer ile bunların beşeri ve doğal süreçlerdeki rolleri gibi unsurlar, çeşitli konuların ele alınmasında eşsiz bir birleştirici çerçeve sunar. Bir nüfusun dağılışı, onu kullanmayı bilen toplumlarda politika yapıcılarının, karar vericilerin, girişimcilerin ve hizmet sunucularının önem verdiği bir girdi durumundadır. Toplumsal dinamiklerin ve görüşlerin planlanması, iş girişimlerinin lokasyonu, pazarlama stratejileri gibi birçok konu güçlü şekilde nüfus dağılışı bilgisine dayanır (Rowland, 2006: 348-349). Mekânsal dağılışı, en iyi coğrafi bilginin özü olarak kabul edilen haritalar

¹ Asst. Prof. Deniz Cengiz, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Türkiye.

E-mail: dcengiz@kilis.edu.tr

² Prof. Dr. Ertuğrul Murat Özgür, Ankara Üniversitesi, Türkiye. E-mail: ertugrulmuratozgur@gmail.com.

yardımıyla gösterilebilir. Bu yüzden pek çok toplumsal, ekonomik, politik olgu gibi demografik olgunun (elbette ki göçün ve göçmenlerin) mekânsal dağılımını haritalamak, yararlı sonuçlar verir.

Günümüzde Beşeri Coğrafya'da önemli bir odak haline gelmiş *toplumsal olan aynı zamanda mekânsaldır* veya "*mekânda fark eder*" yaklaşımı, diğer sosyal bilimciler tarafından da önemseniyor. Zira bu yaklaşım, kaynağını sosyal teoriden alır ve toplumsal süreçlerin kendi mekânsal formunu ve mekânsal ilişkisini oluşturduğunu ve bu oluşan formların ve ilişkilerin toplumsal süreçlerde nedensel olmayan bir etki yarattığını ileri sürer. Böylece sosyal süreçler belli bir mekânda geliştiği için o mekândan etkilenir ve içinde bulunduğu mekânın özelliklerinden etkilenerek gelişen sosyo-mekânsal süreçler de mekânı yeniden üretir.

Türkiye, özellikle 2000'li yıllardan bu yana çoğunlukla Küresel Güney'den politik istikrarsızlık ve çalkantılar, iç çatışmalar, savaşlar ve ekonomik sorunlar nedeniyle gelen ya da başka ülkelere geçiş yapmak isteyen insanların hedefi ve transit ülkesi konumuna gelmiştir (İçduygu vd., 2014). Buna ek olarak Türkiye, 2011 yılından itibaren Suriye'deki iç savaştan kaçanların gittikçe artan sığınma/korunma talepleriyle aynı zamanda bir *mültecî ülkesi* niteliği de kazanmıştır. Türkiye'ye yönelen insan akışları, zamanla hem sayısal olarak büyümüş hem de etno-kültürel çeşitlilik yaratmaya, özellikle Suriyelilerle birlikte de belirgin bir sosyo-mekânsal toplanma ve yoğunlaşma eğilimi sergilemeye başlamıştır. Türkiye'ye gelen göçmenler özellikle büyük kentlerde toplanırken, Suriyeli mülteciler hem sınıra yakın hem de büyük kentlerde yerleşerek kümelenmiştir. Sayısal olarak kalabalık olan Suriyeliler, yerleştikleri kentlerin içinde de eşit olmayan coğrafi dağılış örüntüleri göstererek, belirli ilçelerde ve mahallelerde sosyo-mekânsal olarak ayrışma süreci içine girmiştir (Özgür, 2020).

Daha önceleri Türkiye kentlerinde bazı istisnalar dışında etno-kültürel grupların mekânsal ayrışması, araştırmacıların ya fazlaca dikkatini çekmez ya da hemşerilik ve sosyo-ekonomik statü farklılıkları bağlamında ele alınırdı. Ne var ki, Suriye'den gerçekleşen mültecî akışları, Türkiye'nin mekânsal ayrışma sürecinde bir dönüm noktası oluşturmuştur (Savran ve Sat, 2019). Bununla birlikte onuncu yılını tamamlayan Suriye İnsani Krizinin mevcut görünümü ve henüz mültecilerin geri dönüşü konusunda iyimser ipuçları vermeyişi, akademik çevrelerde ve toplumda, hatta Suriyelilerin arasında, gelenlerin önemli bir kısmının Türkiye'de kalacağına ilişkin bir kanaat yaratmıştır (AFAD, 2017; Erdoğan, 2017a). Bu yüzden Türkiye'nin özellikle büyük kentlerinde ve sınır kentlerinde sayıları ve görünürlükleri artan Suriyeli zorunlu göçmenler, mekânsal ayrışmanın yeni unsurlarından biri olarak kabul ediliyor (Yüceşahin, 2017).

Kentlerdeki farklı etnik-ırksal azınlık grupların mekânsal ayrışması, 20. yüzyılın başından beri, çeşitli disiplin mensupları tarafından inceleniyor. Ancak Türkiye için nispeten yeni sayılabilecek göçmen ve mültecî ikametgâh ayrışması, akademik ve politik çevrelerde çok az tartışılmış ve incelenmiş bir konudur (Özgür, 2020). Bu makale, Türkiye kentlerindeki göçmen ve mültecî ikametgâh ayrışması konusuna, Antakya kentinde Suriyeli mültecî kümelenmesinin mekânsal örüntüsünü göstermek suretiyle katkı sağlamayı amaçlıyor. Makalenin özgünlüğü, coğrafi bir perspektifle mültecî ikametgâh ayrışmasının ele alınmasından kaynaklanıyor.

Makale, mekânsal dağılışın ve ayrışmanın nasıl ölçüldüğünün ve gösteriminin yapıldığının anlatıldığı *Mekânsal Ayrışmanın Ölçülmesi ve Dağılışın Gösterimi* bölümüyle başlıyor, sonra literatüre dayalı olarak dağılış ve ayrışma kavramları hakkında bilgilerin verildiği *Mekânsal Dağılıştan Sosyo-Mekânsal Ayrışmaya Kavramsal Bir Yolculuk* başlıklı bölümle devam ediyor.

Araştırma bulgularının ele alındığı dördüncü bölümde, *Suriyeli Mültecilerin Mekânsal Dağılım ve Ayrışma Örneklere* ortaya konuluyor. Makale, araştırmadan elde edilen başlıca sonuçların yer aldığı *Sonuç* bölümü ile tamamlanıyor.

Mekânsal Ayrışmanın Ölçülmesi ve Dağılımın Gösterimi

Bu çalışmanın yürütüldüğü mekânsal birim Antakya kentidir. Antakya, Hatay Büyükşehir Belediyesine bağlı ve 95 mahalleden oluşan ilçe statüsünde bir idari birimdir. Burası Hatay ilindeki toplam Suriyeli mülteci sayısının en yüksek düzeyde olması nedeniyle çalışma alanı olarak seçilmiştir. Çalışmada kullanılan Türk ve Suriyeli nüfuslara ilişkin temel veriler, mahalle muhtarlıklarından ve İl Göç İdaresi Müdürlüğü'nden, haritalarda kullanılan mahalle birimlerinin sınırları ise Büyükşehir Belediyesi'nden sağlanmıştır.

Bir olgunun mekânsal dağılımını haritalamak için çeşitli istatistik ve gösterim tekniklerinden yararlanılabilir. Araştırmacılar ikametgâh ayrışmasının dağılımını ölçmek için de uzun zamandan beri ayrışmanın mekânsal varyasyonun farklı bir yönüne karşılık gelen çeşitli endeksler geliştirmiştir (Massey ve Denton, 1988; Morrill, 1991). Azınlık grubun üyeleri, *eşitlik* (evenness) karakteristiği uyarınca değişir, bazı alanlarda aşırı temsil edilirken bazılarında yeterince temsil edilmezler. Azınlık grup, çoğunluk olan grubun üyeleriyle nadiren bir mahalleyi paylaştıklarında onlarla sınırlı *maruz kalma* (exposure) eğilimli bir dağılım gösterebilir. Onlar, çoğunluk üyelerinden daha az fiziksel alana sahip olabilir ve mekânsal olarak çok küçük bir alanda *yoğunlaşabilir* (concentration). Azınlık grup, kent merkezi etrafında toplanabilir ve çoğunluktan daha merkezi bir konuma sahip olabilir, böylece mekânsal olarak *merkezleşebilir* (centralization). Son olarak, azınlık yerleşim alanları, tek bir büyük bitişik yerleşim bölgesi oluşturmak için sıkı bir şekilde kümelenebilir veya kentsel alan çevresinde geniş bir alana yayılabilir (Massey ve Denton, 1988).

Bu çalışmada Antakya kentindeki mekânsal ayrışmayı (ya da toplanmayı) haritalamak için veri kısıtlamaları nedeniyle literatürde yaygın kullanılan bazı ölçüm tekniklerinden yararlanılmıştır: *Benzemezlik*, *maruziyet* ve *lokasyon katsayısı* endeksleri. Önce bu endeksler yardımıyla hesaplamalar yapılmış, sonra da elde edilen yeni veriler ArcGIS 10.4 coğrafi bilgi sistemleri yazılımı aracılığıyla görselleştirilmiştir.

Daha önce açıklandığı üzere ayrışma, grupların belirli fiziksel veya sosyal süreçlerden kaynaklanan mekânsal ayrılmasına atıfta bulunur. İkametgâh ayrışmasının, temel ölçüm boyutlarından biri eşitliktir ve bu kavram, iki sosyal grubun bir kentteki alansal birimler arasındaki farklı dağılımını ifade eder. Azınlık bir grup, mekânsal birimler üzerinde eşit olmayan bir şekilde dağılmışsa bu durumda ayrıştığı söylenebilir (Blau, 1977). Eşitlik, mutlak anlamda değil, başka bir gruba göre ölçülür. Tüm birimler bir bütün olarak kentte aynı sayıda azınlık ve çoğunluk üyesine sahip olduğunda; eşitlik en üst düzeye çıkar ve ayrışma en aza iner. Tersine, hiçbir azınlık ve çoğunluk üyesi, ortak bir ikamet alanını paylaşmazsa; eşitlik en aza iner ve ayrışma en üst düzeye çıkar. İkametgâh eşitliğinin en yaygın kullanılan ölçüm tekniği, Benzemezlik Endeksi (*Dissimilarity Index-DI*)'dir. Bu ölçüm, bir kentsel alanın mekânsal birimleri arasında iki grubun mekânsal dağılımının karşılaştırılmasına olanak tanır (Muzzini ve Apparicio, 2013). Pratik açıdan *DI* değeri, 0 (*hiç farklılık/ ayrışma yok*) ile 1 (*tam farklılık/ ayrışma var*) arasında değişir. Aynı mekânsal dağılımları elde edebilmek için, iki etnik gruptan birinin yerini değiştirmek zorunda olacağını gösterir. Benzemezlik Endeksi (*DI*), şu formül kullanılarak hesaplanır (Massey ve Denton, 1988):

$$DI = \frac{1}{2} \sum_{i=1}^N \left(\frac{S_i}{S_t} - \frac{Y_i}{Y_t} \right)$$

Bu formüldeki, n ; mekânsal birim sayısını, S_i Antakya'daki her bir mahallede yaşayan Suriyeli sayısını; S_t Antakya'daki toplam Suriyeli sayısını; Y_i Antakya'daki her bir mahallede yaşayan Türk vatandaşı sayısını ve Y_t Antakya'nın toplam nüfusunu ifade eder. Bu formül yardımcıyla belirli bir alana dağılmış bir nüfusun aşırı ve yetersiz temsil edildiği alt alanlar saptanabilir.

Mekânsal ayrışmayı ortaya koyabilmek için kullandığımız endekslerden ikincisi, Maruziyet Endeksi (*Exposure Index-El*)'dir. Maruziyet, azınlık ve çoğunluk grubu üyeleri arasındaki potansiyel temasın derecesini veya etkileşim olasılığını ölçer (Massey ve Denton, 1988). Bu, herhangi bir kent için azınlığın çoğunluğa maruz kalma derecesidir ve aynı mahalleyi paylaşarak, farklı grupların etkileşime girme olasılığı olarak kavramsallaştırılabilir. Buna göre, azınlık grup üyeleri, çoğunluk grup üyeleriyle aynı mahalleyi daha fazla paylaştığında; varsayımsal olarak çoğunluğun daha fazla etkisine maruz kalacak ya da onlarla daha fazla etkileşimde bulunacaktır. Maruziyet (diğer adıyla Etkileşim) Endeksi (EI) şu formül yardımcıyla bulunur (Morrill, 1991):

$$EI = \sum \left(\frac{nis}{Ns} \right) \times \left(\frac{niy}{Ni} \right)$$

Bu formülde, nis , Antakya'daki her bir mahalledeki Suriyeli sayısını; Ns , Antakya'daki toplam Suriyeli sayısını; niy , her bir mahallede yaşayan Türk vatandaşı sayısını ve Ni ise toplam Antakya nüfusunu ifade eder.

Çalışmada kullanılan üçüncü ölçüm, Lokasyon Katsayısı (*Location Quotients-LQ*)'dır. Hildebrand ve Mace tarafından 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kullanılmaya başlanan bu ölçüm, zamanla beşeri coğrafyacılar arasında yaygınlaşmıştır (Tat, 2008; Yakar, 2013). Lokasyon katsayısı, esas olarak bir bölgedeki belirli bir sektörün, kümelenmenin, mesleğin veya demografik grubun ülke ile karşılaştırıldığında ne kadar yoğun olduğunu ölçmenin bir yoludur. Lokasyon katsayısı, bir lokasyondaki bir olgunun mekânsal dağılışı (kümelenme ya da dağılma) tüm alana kıyaslanarak bulunur. Büyük bir alanın ortalamasına oranla daha küçük alanları benzersiz kılan özellikleri ortaya çıkarabilir. Daha kesin bir ifadeyle, LQ, küçük bir alanı bazı özelliklerine göre daha büyük bir referans alanla karşılaştıran bir orandır. Dolayısıyla lokasyon katsayısı, örneğin kentin belirli bir mahallesindeki azınlık grubun kent geneliyle karşılaştırıldığında ne kadar yoğun olduğunu, yoğunlaşma düzeyi olarak diğer alanlardan ne kadar ayrıldığını ölçmenin bir yolunu sağlayabilir. Lokasyon Katsayısı, aşağıdaki basit matematiksel işlem yardımcıyla hesaplanır (Rowland, 2006):

$$LQ = \frac{X_i}{Y_i}$$

Bu formüldeki, X_i Antakya'daki her bir mahallenin toplam nüfusu içindeki Suriyelilerin yüzdesini; Y_i Antakya kenti toplam nüfusu içindeki Suriyelilerin yüzdesini ifade eder. Ölçüm sonucunda elde edilen LQ skoru, 1'den yüksek ise orada bir yoğunlaşmanın varlığından ve bu değer yükseldikçe daha da yüksek düzeyde bir yoğunlaşmadan söz edilir. Eğer LQ değeri, 0'a yakınlarsa; bu yoğunlaşma derecesinin düştüğü veya 0 ise orada bir yoğunlaşma olmadığı

anlamına gelir. Bu formül ile Suriyeli nüfusun mekânsal olarak en fazla kümelenme eğiliminde olduğu alanlar saptanabilir.

Mekânsal Dağılıştan Sosyo-Mekânsal Ayrışmaya Kavramsal Bir Yolculuk

Coğrafi/mekânsal dağılışı, yeryüzünde (ya da onun belirli bir parçasında) belirli bir olgunun veya özelliğın nerede yer aldığıyla ilgilidir. Dağılışı örüntüleri, bize mekân içerisindeki her bir varlığın/olgunun düzenini ve bunlar arasındaki ilişkileri gösterir. Mekânsal dağılışı, toplu ile dağılım arasında yayılan geniş bir spektrumda paternler sunabilir. Başka bir deyişle böyle bir dağılım, örneğın bir nüfus grubunun daha dengeli (tekdüze) ya da dengesiz (toplanma) patern gösterip göstermediğini anlamamıza yardımcı olabilir. Belirli bir nüfus grubu, diğeri gruplardan eşit olmayan, dengesiz bir mekânsal dağılışı gösteriyorsa; böyle bir dağılışı paterni bizi kümelenmenin varlığına götürür. Kümelenme, birbiriyle ilgili, bağlantılı, tamamlayıcı, destekleyici olan bileşenlerle belirli bir varlığın/olgunun aynı coğrafi alanda toplanmasını, yığılmasını ve yoğunlaşmasını ifade eder. Bir nüfus grubunun aynı coğrafi alanda kümelenmesi, bir bakıma o grubun diğeri gruptan ya da gruplardan mekânsal olarak ayrılması, kendini ayırması demektir.

Mekânsal ayrışma, literatürde sıklıkla bir kentin bazı bölgelerinde belirli bir grubun fazla temsil edilmesi ve aynı grubun diğeri alanlarda yetersiz temsili şeklinde tanımlanır (Simpson 2004; Peach 2009; Bolt vd., 2010). Bu nedenle ayrışma olgusunun, iki ya da daha fazla grubun aynı kent veya bölge içinde farklı alanlarda oturduğu zaman ortaya çıktığı düşünülür. Ayrışma, sosyal yapının mekâna yansmasıdır ve bu kavram, sosyal grupların bir kentsel alan içinde eşit dağılmadığını, belirli alanlarda ve belirli zamanlarda yoğunlaştığı gerçeğini anlatır (Häußermann ve Siebel, 2001). Kent içinde sosyal yapıyı meydana getiren çeşitli nüfus grupları mekânsal olarak eşit şekilde dağıldığında, karma halde, bir arada yaşayan bir toplumdaki söz edilirken eşit dağılımından uzaklaştığında, ikametgâh ayrışması dolayısıyla sosyal ayrışma başlar ve derecesi de gittikçe artar.

Mekânsal ayrışma, kentteki toplumsal farklılaşmayı üretmenin yanında, heterojen ya da çok parçalı bir yapı da yaratır. Toplumsal grupların etno-kültürel yapısı, sosyo-ekonomik düzeyi, politik yaklaşımları ya da davranış biçimlerine göre şekillenen kentsel sistem, işlevsel bağlamda farklılaşır ve böylece birbirinden ayrılmış mekânların inşasına sahne olur (Roberts ve Robert, 2009). Mekânda üretilen sosyal ilişkiler ve bunun biçimlendirdiği mekânsal farklılaşmaların inanç grupları, etnik yapı ya da hemşerilik bağlarına göre şekillendiğini ortaya çıkaran bulgulara literatürde sıkça rastlanır (Ogden ve Winchester, 1975; Murdie ve Borgegard, 1998; Ellis, vd., 2004; Li ve Wu, 2006; Castles ve Miller, 2008; Musterd ve Ostendorf, 2009; Knox ve Pinch, 2010). Diğeri yandan sosyal ve mekânsal ayrışma kavramları, genellikle bir arada açıklanır (Firidin-Özgür, 2006). Bu bakımdan sosyal ayrışmayı, toplumsal gruplar arasındaki sosyo-kültürel farklılıkları ortaya çıkaran, sosyo-kültürel ya da etnik ve ırksal açıdan farklılaşan grupların mekânsal ayrışması şeklinde düşünmek mümkündür (Andersen, 2003).

Ayrışma, geçmişten günümüze kentsel bir olgu olarak hep var olmuştur ve kentler, her zaman sosyo-mekânsal olarak bölünmüştür. Çünkü mekân, sosyal olarak inşa edilmiş ve mekânın rolü, kültürel, işlevsel, statü ve güç gibi sosyal gruplaşmalarla birlikte değişmiştir (Marcuse, 2005). İnsan yerleşimleri daima sosyal tabakalaşma eğilimi göstermiş ve dinsel, kültürel, sosyo-ekonomik statü ya da ırk, etnisite, milliyet, toplumsal cinsiyet, yaşam tarzı gibi başka herhangi bir sosyal bölünmeye bağlı olarak *Öteki* görülenler, çoğu kere çevresel koşulları kötü yerlerde yaşamaya zorlanmıştır. Böylece sosyal marjinalleşme, neredeyse her zaman mekânsal

ayrışmayla bir arada gözlenmiştir. Kökleri antik çağa kadar uzanan sosyo-mekânsal ayrışma (Nightingale, 2012), o zamanlarda kenttin zengin insanları ile yoksullarını hiyerarşik düzlemde üst/alt şeklinde katmanlar olarak konumlandıran sınıfsal bir boyut içeriyordu (Yüceşahin, 2017). Böylece antik kentler, farklı gruplara göre mahallelere bölünüyor ve bu, gruplar arasında keskin bir ayrımı karakterize ediyordu. Teorik olarak ayrışma kavramı ilk defa 20.yüzyıl başlarında ABD'ye büyük göç dalgası ve buna bağlı olarak yoğun etnik-ırksal bölünme dönemleri sırasında ortaya çıkmıştı. Genetikten ödünç alınan kavram, insan yerleşimleri söz konusu olduğunda daha büyük bir nüfus içinde bazı grupların ikametgâh yerlerini mekânsal olarak ayırmasına gönderme yapıyordu (Maloutas, 2004:8).

Çoğunluk ya da azınlık grupların mekânsal olarak sosyal mesafeyi sürdürme girişimi olan ayrışmanın, (Kaplan ve Woodhouse, 2004) ya da başka bir deyişle gruplar arasındaki ayrılmanın derecesi değişebilir. Bir grup, kenttin belirli bir alanında diğerine göre daha hâkim olabilir. Örneğin, belirli bir dine mensup insanlar ibadet yerlerinin yakınında yaşama eğilimi sergileyebilir, ancak onlar yine de diğer inançlara sahip insanlar arasında yaşadıkları için ayrışma derecesi düşüktür. Spektrumun diğer ucunda yer alan bazı gruplar, kenttin ayrı alanlarına itilmiş ve hareketlilikleri kısıtlanmış olabilir. Almanya'da II. Dünya Savaşı sırasında Nazilerin oluşturduğu Yahudi gettolari veya Güney Afrika'daki apartheid rejimi tarafından dayatılan tecrit alanları, 2006 yılının sonunda İtalya'daki bazı yerel otoritelerin Romanlar için, ayrı yaşam alanları belirlemeye karar vermesi buna örnek gösterilebilir (Hiebert, 2009).

Kentsel mekânda sosyo-mekânsal ayrışmayı üreten ve kenttin belirli bölgelerinde etno-kültürel adacıklar (anklavlar) meydana getiren süreçleri tetikleyen başlıca unsurlardan biri de sınır aşan insan akışlarıdır. Gönüllü veya zorunlu göçler ve göç eden grupların aşamalı olarak ortaya çıkardığı uluslararası mekânlar, yalnızca onların yaşam koşullarını değiştirmez, aynı zamanda daha geniş sosyo-kültürel yaşam paternlerini de yeniden şekillendirir (Pitkänen vd., 2012; Özgür, 2018). Göçle kente yeni katılan etno-kültürel topluluklar, bir takım ağların da etkisiyle kenttin belirli bölgelerinde kümelenir, ev sahibi toplumdaki ayrılır ve böylece kentte mekânsal olarak ayrılmış alanlar oluşturur. Sosyo-mekânsal ayrışmayı yaratan dinamikler arasında, yerleşik toplumun mültecilere ve göçmenlere karşı geliştirdiği olumsuz tutum ve davranışlar ile bu insanların kentsel mekânda karşılaştıkları zorluklar ve sorunlar da bulunur.

Göç ederek kentsel mekâna yeni katılanlar, burada genellikle kısıtlı tercih yapma imkânına sahiptir. Elindeki kısıtlı maddi kaynaklar ve sahip olduğu yetersiz beşeri ve sosyal sermaye, onları kenttin belirli bölgelerinde kent bütününden ayrılmış alanlarda yaşamaya yönlendirir (Logan vd., 2002). Başka bir anlatımla; göçmen ve mülteci topluluklar, kendi inisiyatifleriyle kenttin belirli bölgelerinde kümelenmiş ve mekânsal olarak ev sahibi toplumdaki ayrılmış gibi görünse de bu görüntünün arka planında işleyen ve onu zorunlu kılan dışsal faktörler söz konusudur (Savran ve Sat, 2019). Literatürde bir yandan mülteci/göçmen etno-kültürel toplulukların ev sahibi toplumdaki ayrışmasının olumlu yönlerine dikkat çekilirken (Peach, 1996; Touraine, 2002; Vuddamalay, 2007), ayrışmanın uyum sürecinde kilit rol oynadığına, bu toplulukların asimilasyon düzeyini azalttığına ve ev sahibi toplumla muhtemel çatışmaları engellediğine dair bulgulara rastlanır (Ehrkamp, 2005; Gruner, 2010; Musterd, 2003).

Suriyeli Mültecilerin Mekânsal Dağılışı ve Ayrışma Örüntüleri

Hatay, 2011 yılında başlayan ilk sığınmacı girişlerinden beri Türkiye'nin en fazla Suriyeliye ev sahipliği yapan illerinden biridir. Halen 435 bin civarında Suriyeli burada yaşar ve mültecilerin il nüfusuna oranı, %26'dır (GİGM, 2021). Hatay ilinde Suriyeli mültecilerin en fazla ikamet

ettiği yerleşim birimi, ilin merkezi olan Antakya'dır ve onlar toplam kent nüfusunun 1/3'ünü oluşturur.

Bununla birlikte kentin içinde mültecilerin mekânsal dağılımı da eşit değildir. Nitekim mahalle birimlerine göre Suriyeli sayılarını gösteren Harita 1'e bakıldığında; eski kent merkezi ve yakın çevresindeki mahallelerde oturan mülteci sayısı 1000'i, hatta yer yer 2500'ü aştığı halde; kentin kenar mahallelerine doğru (bazı istisnalar dışında) genellikle 500'ün altına indiği gözlenir. Ancak bazı mahallelerde hiç Suriyeli olmadığı da dikkat çeker. Araştırmanın yapıldığı tarihlerde (2015-2020 yılları arasında) Antakya kentinin dış çeperinde yer alan kırsal görünümüne, kent merkezine epeyce uzak ve onunla zayıf ilişkili Aşağıoba, Tahtaköprü, Saçaklı, Bohşin, Akcurun ve Bitiren mahalleleri ile mültecilerle mezhepsel yönden farklılaşan Akhisar, Büyükdalyan, Dikmece, Doğanköy Hasanlı Günyazı mahallelerinde Suriyeliler ikamet etmiyor. Ayrıca Alaattin, Demirköprü, Üçgedik, Arpahan, Suvatlı, Tanışma ve Uzunaliç mahallelerindeki az sayıdaki mülteci varlığı, Suriyeli kadınların Türk erkekleriyle evlilikleri sayesinde ortaya çıkmıştır (Harita 1).

Harita 1. Antakya'da mahallelere göre Suriyeli nüfusun dağılışı, 2018

Kent merkezine nispeten uzak olmasına rağmen, Suriyeli mültecilerin ikamet alanı olarak tercih ettiği idari birimler arasında Serinyol, Zülüflühan, Madenboyu gibi bazı mahalleler de sayılabilir. Bilhassa Serinyol ve Zülüflühan'da mültecilerin sayısının artmasında, bu mahallelerin sınırları içinde yer alan Mustafa Kemal Üniversitesi etkili olmuştur. Bu bölgede yerli ailelerden ziyade üniversite öğrencilerinin yaşaması, konut piyasasını şekillendirmiş ve bu alanda onlara yönelik apart-stüdyo daireler ve siteler inşa edilmiştir. Üniversitenin yarattığı çeşitli istihdam olanakları (öğrencilere hizmet veren çok sayıda kafe, market, lokanta vb. işletmeler) bir kısım mülteciyi buraya çekmiş ve Suriyeliler çalıştıkları iş yerlerine yakın olmak için, bu bölgede ikamet etmeye başlamıştır. Türkiye'nin değişik yerlerinden gelen öğrenciler sayesinde toplumsal açıdan daha kozmopolit bir yapı sergileyen bu alan, Suriyelilerin dikkat

çekmeden barınabilmesine de olanak sağlamıştır. Hatta stüdyo dairelerden oluşan bazı apartmanların tamamında Suriyeli aileler yaşar hale gelmiştir. Böylece apartman ölçeğinde mülteci kümelenme alanları oluşmuştur. Bu tür mikro kümelenme alanlarına Antakya'nın başka bölgelerinde de rastlanmıştır.

Antakya'da mahalle ölçeğindeki sayısal dağılım ana hatlarıyla Suriyelilerin ikamet ettiği alanlara ilişkin bir fikir verse de mültecilerin asıl kümелendiği alanları biraz daha belirginleştirmek gerekir. Bunun için değişik endekslere dayalı olarak hazırlanan mekânsal örüntü haritalarına göz atmak yararlı olabilir. Bunlardan ilki Suriyelilerin aşırı ve yetersiz temsil edildiği alanları belirleme olanağı sunan *benzemezlik endeksi* yardımıyla elde edilen haritadadır. Bu haritaya bakıldığında, Antakya'da tüm alansal birimler içinde Suriyeli ve Türk topluluk üyelerinin paylaşmadığı ya da sınırlı ölçüde paylaştığı ikamet alanları olduğu görülür (Harita 2).

Yüksek benzemezlik endeks değerleri, azınlık nüfusun belli mekânsal birimlerde; çoğunluk nüfusun ise diğer mekânsal birimlerde yer aldığını, yani kentte ayrışma düzeyinin yüksek olduğunu ima eder. Buna göre Suriyeliler, Antakya'da mahallelere eşit olmayan bir dağılım örüntüsü gösterir ki bu, yerli nüfustan belirli bir düzeyde ayrıştığı anlamına gelir. Hesaplamalara göre Antakya'daki genel benzemezlik düzeyi %40 ($D= 40$)'tır. Bu endeks değeri, kentte orta düzeyde mekânsal bir ayrışmanın varlığına işaret eder.

Daha küçük alansal birim düzeyinde endeks değerleri, kentin merkezi kısımlarında ve üniversitenin bulunduğu mahallelerde yükselirken, kentin doğusundaki ve kenar kısımlarındaki mahallelerde düşme eğilimi sergiler. En yüksek benzemezlik endeks değerlerine eski kent merkezinin hemen kuzeybatısındaki ve kuzeydoğusundaki alanda rastlanır (Harita 2).

Harita 2. Benzemezlik endeksine göre Suriyeli mültecilerin Antakya'daki mekânsal dağılım örüntüsü

Ayrışmayı (*segregation*) ya da başka bir deyişle toplanmayı (*congregation*) resmeden bir diğer endeks, maruziyet endeksidir. Bu endeks yardımıyla, azınlık grup üyelerinin, çoğunluk grup üleriyle aynı mahalleyi daha fazla paylaştığı; bir bakıma onların çoğunluk grupla daha fazla etkileşimde bulunabileceği alanlar ortaya çıkarılabilir. Bu nedenle maruziyet endeksine dayalı olarak üretilen harita, Suriyeliler ile Türk vatandaşları arasındaki olası temasın derecesini veya yoğunluğunu anlamamıza yardımcı olabilir. Böylece Antakya'da Türkler ile Suriyeliler arasındaki etkileşim olasılığının yüksek ya da düşük olduğu alanlar saptanabilir.

Antakya'da maruziyet endeksi değerlerinin en yüksek olduğu mahalleler içinde 0,05'den yüksek endeks değeri ile Narlıca mahallesi ilk sırada gelirken, üç mahalle (Odabaşı, Ürgenpaşa ve Akasya) onu izler. Burası eski kent merkezinin kuzeybatısına karşılık gelir ve bu alandaki görece daha düşük düzeyli maruziyet endeksine sahip mahallelerle bir bütünlük oluşturur (Harita 3).

Harita 3. Maruziyet endeksine göre Suriyeli mültecilerin Antakya'daki mekânsal dağılım örüntüsü

Üçüncü endeks olan Lokasyon Katsayısı (LQ), azınlık nüfus grubunun bir kentin geneline kıyasla kentin mahallelerinde hangi düzeyde yoğunlaştığını ölçmemizi sağladığından Suriyelilerin mekânsal ayrışmayı/toplanma düzeyinin belirmemize yardımcı olabilir. Bu teknikte üretilmiş haritada, LQ değerinin 1.0'in üzerine çıktığı mahalleler, Suriyelilerin yoğunlaşma alanlara karşılık gelirken bu değer altındaki yerlerde bir yoğunlaşmadan söz edilemez. Buna göre mülteciler özellikle Antakya kent merkezi ve onu çevreleyen mahallelerde yoğunlaşmıştır. Antakya'nın merkezi iş alanını içeren bu alanda bazı mahallelerde LQ değeri, 1,5'in üzerine çıkar ve hatta Narlıca'da olduğu gibi 3.0'e ulaşır. Oysa bazı istisnalar dışında genel olarak kentin çeperlerine doğru LQ değerlerinin 0.5'in altına düştüğü, hatta 0.0'a indiği gözlenir (Harita 4).

Harita 41. Antakya'da Suriyeli mültecilerin yoğunlaşması (*Lokasyon Katsayısı*)

Bu mekânsal dağılış örüntüsü, Suriyeliler açısından Antakya'da hem bir *kümelenme* hem de bir *merkezileşme* eğilimine işaret eder. Zira Suriyeli mülteciler, mekânsal olarak kentsel alanın merkezine yakın yerleştiği için merkezileşmiş, fakat aynı zamanda bu azınlık grubun yaşadığı alansal birimler mekânda birbirine bitişik halde olduğu için de kümelenmiş bir örüntü ortaya çıkarmıştır.

Merkezileşme, bir grubun mekânsal olarak kentsel alanın merkezine yakın bulunma derecesidir. Genellikle ayrımcılık yüzünden azınlık gruplar, yıpranmış eski yapılarıyla çöküntü alanlarına dönüşen kentin merkezinde yaşamaya zorlandığı için merkezileşme, bir ayrışma bileşeni olarak kabul edilir (Massey ve Denton, 1988: 291). Bu nedenle dünyanın birçok yerinde yoksul etnik grup üyeleri, kentin en eski ve standardı en düşük konutlarında oturur (Massey, 1985). Kümelenme ise, azınlık ikametgâh alanlarının birbirine göre dağılımıyla ilgilidir. Yüksek derecede kümelenme, azınlık alanlarının sürekli ve sıkı bir şekilde doldurulduğu, tek ve büyük bir etnik anklav yaratan yerleşim yapısını ifade eder. Düşük kümelenme seviyesi, azınlık alan birimlerinin, bir dama tahtası üzerindeki siyah kareler gibi, kentsel alanda dağılmış olduğu anlamına gelir (Massey ve Denton, 1988: 293).

Suriye'deki savaştan kaçan Antakya'daki mülteci aileleri, çoğunlukla yetersiz maddi kaynaklara ve kalabalık aile yapısına sahiptir. Bu durum onların önemli bir kısmını konut piyasasının düşük/uygun kira bedelli, eski konutlarının bulunduğu ve yerlilerin (yoksul kesimi dışında) fazla tercih etmediği kent merkezindeki mahallelere yöneltmiştir. Mülteciler için kent merkezinde olmak, çalışabileceği iş fırsatlarının olduğu işgücü piyasasına da yakın olmak anlamına gelir. Çalışma ve iş yerlerinin birbirine yakınlığı, aynı zamanda yoksul insanlar için ulaşım giderlerinin düşmesi ve aile üyelerinin daha fazla sosyo-ekonomik fırsatlar bulması da demektir. Kent merkezinde yer alan General Şükrü Kanath, Hacı Ömer Alpagot, Haraparası, Kuyulu gibi mahalleler, bu yüzden Suriyeliler tarafından görece daha yoğun şekilde tercih

edilmiştir. Literatürde Türkiye'nin başka kentlerinde de benzer merkezleşme eğilimlerine ve mültecilerin çoğunlukla kent yoksullarının yaşadığı alanlarda toplandığına ilişkin kanıtlar gösterilmiştir (Cengiz, 2015; Erdoğan, 2015; Sönmez, 2016; Erdoğan, 2017b; Kaygısız, 2017; İnce, 2018; Saraçoğlu ve Belanger, 2018).

Bununla birlikte, farklı etno-kültürel toplulukların birbiriyle teması ve birbirlerine yönelik ön yargıları sonucunda, sosyal dışlanmaya veya içerilmeye yol açabilecek etmenlerin ortaya çıkışı, topluluklar arasındaki etnisite ya da inanç farklılıklardan ve bunların gruplar arası ilişkileri etkilemesinden kaynaklanabilir (Littlewood vd., 1999). Antakya'da mülteci nüfusun ikametgâh yeri seçiminde bu tür farklılıklar da rol sahibidir. Bu kentte yaşayan Suriyelilerin çoğunluğu etnik olarak Arap, mezhepsel olarak Sünni kökenlidir. Bu etno-kültürel özellik, onların kentin yerlisi Arap-Alevi nüfusun oturduğu mahallelerden uzak durmasına yol açmıştır. Böylece gruplar arasındaki etnik değil, mezhepsel (dinsel) nedenlere dayalı olarak beliren sosyal mesafe, ikametgâh yerlerinde fiziksel mesafeye dönüşmüştür.

Suriyelilerin farklı gerekçelerle yerleşik toplumla etkileşimden kaçınarak, kendi grup kimliklerini korumaya ve sürdürmeye yönelik bu davranışı, Berry'nin (2001) kültürleşme stratejilerinden ayrılmaya (*separation*) karşılık gelir. Ayrılma stratejisini benimseyen topluluklar, genelde ev sahibi toplum ile ilişki kurmaktan çekinir, kendi kültürel sınırlarını çizer ve diğer gruplardan uzaklaşma eğilimi gösterir. Böylece etno-kültürel bir grubun üyeleri belirli bir alanda kümelenerek, diğerlerinden mekânsal olarak ayrılan bir yaşam alanı inşa etmeye çalışır. Çoğu kere mekânsal dışlanmayla birlikte görülen sosyal dışlanma, daha ziyade etnik gruplar arasında dayanışmanın olmadığı/azaldığı durumlarda veya sosyal yapıda meydana gelen bozulmalara bağlı olarak daha da belirginleşir. Bu yüzden azınlık bir grup olarak zorunlu göçmenler, yaşamlarını sürdürdükleri kentlerde baskın ev sahibi toplum tarafından istenmediğini hissettiğinde ve fiili olarak zarar gördüğünde ya da böyle bir algıya kapıldığında kendisini mekânsal olarak ayırabilir. Göçmen topluluklarının yaşadıkları kentsel ortamlarda, deneyimledikleri ve algıladıkları ayrımcılık düzeyi arttıkça ya da başat kültürün üyeleriyle kurulan iletişim, etkileşim ve yakınlık düzeyi azaldıkça, sosyo-kültürel uyum düzeyleri de düşme eğilimi gösterebilir (Masgoret ve Ward 2006; Maydell-Stevens vd., 2007; Ward ve Kennedy 1999; Ward ve Rana-Deuba, 2000). Bu da o grubun daha fazla içe kapanmasına ve kendini sosyal olarak soyutlamasına, dolayısıyla ikametgâh ayrışmasının derinleşmesine yol açabilir.

Antakya'da mülteci ikametgâh ayrışmasında, yoksullukla birleşen grup içi sosyal sermaye kullanımı ve karşılıklı dayanışma-destek sağlama, ortak kültürel normları ve pratikleri sürdürme isteği ve olası iş fırsatlarına yakınlık öne çıkıyor. Bunun yanında hem ülkelerine geri dönüşleri geciktikçe Antakya'daki bir kısım yerli halkın, Suriyelileri dışlaması ve özellikle konut piyasasında ayrımcılığa maruz bırakması hem de mültecilerin mezhep farkı yüzünden yerli halktan düşmanlık ve fiziksel zarar görebileceğini düşünmesi ile duyduğu güvenlik kaygısı da ayrışmayı besliyor.

Kentin bir semtinde/mahallesinde, hatta bir caddesinde, kente göçle gelen etnik/azınlık grupların sayısı ve yoğunlaşması belli bir seviyeye ulaştığında; o alanda yaşayan kentin eski sakinleri, buraları terk edebilir ve bu süreç, zamanla hızlanarak literatürde de yaygın kullanılan “*istila/yerine geçme*” olgusuna dönüşebilir (Knox ve Pinch, 2010). Daha açık ifadeyle kentsel mekânda yeni bir grubunun bir alana girişi, mevcut bir ekosisteme yeni bir türün gelip, gelen o mekânı domine etmesine ya da oraya hakim olmasına benzetilebilir. Bunun bir sonucu

olarak, diğer türler artık kendilerini rahat hissedemez ve başka yerlere hareket eder. Bu sayede kent içerisinde bir ikametgah hareketliliği yaşanır. Böylece yeni gelen grup için daha fazla konut boşalır ve zamanla önceki sakinlerin yerleri, bu yeni grubun üyeleri tarafından doldurulur ve en sonunda onlar, gidenlerin yerine geçmek suretiyle o alana bütünüyle hâkim olur ve baskın grup haline gelir (Park, 1925'ten akt. Bolt vd., 2010).

Böyle bir sürecin Antakya kentinde Suriyelilerin aşırı yoğunlaştığı ve kentte yaşayan her 100 Suriyeliden 43'ünün oturduğunu Narlıca mahallesinde de yaşandığı ileri sürülebilir. 2011'de başlayan ve on yılı bulan Suriye Krizi boyunca, daha önce hiçbir Suriyelinin bulunmadığı bu mahallede, Suriyelilerin sayıları hızla artmış ve sonrasında yerli nüfusun sayısını aşarak, onların üç katı büyüklüğe ulaşmıştır. Nitekim araştırmanın yürütüldüğü 2018 yılında Narlıca mahallesi'nde toplam nüfusunun 3/4'üne karşılık gelecek biçimde, 17.790 yerli nüfusa karşılık, 54.000 kayıtlı Suriyeli (kayıd olmayanlarla birlikte 65.000 kadar) mülteci yaşıyordu. İdari olarak daha sonra Narlıca ile birleştirilen Maşuklu ve Soğuksu köyleri birlikte hesaplandığında 2010 yılında yerli nüfusun 18.285 kişi olduğu belirlenir. Bu rakamlar mahalledeki yerli nüfusun 2010 yılına göre gerilediğini de açıkça gösteriyor.

Narlıca'daki *istila-yerine geçme* sürecinde emlak piyasasındaki değişiklikler ve gruplar arası çatışma olasılığı etkili olmuştur. Öncelikle ev sahiplerinin kalabalık mülteci ailelerine konutlarını değerinin üzerinde kiraya vermesi; emlak piyasasında fiyatların yükselmesiyle sonuçlanmış, böylece artan kira bedelleri yerliler tarafından karşılanamadığı için onlar bu mahalleden başka lokasyonlara taşınırken, boşalan konutlara da birden fazla Suriyeli ailenin yerleşmesiyle sonuçlanmıştır. İkinci olarak, yerli halk ile göçmen gruplar arasındaki sosyo-kültürel farklılıklar ve önyargılar, gruplar arası gerilimi arttırarak, çatışma olasılığını yükseltmiştir. Kalabalık Suriyeli ailelerle aynı binalarda yaşayan yerliler, fiili ve olası çatışmadan uzak durmak için başka bir yere taşınınca, yine bir istila-yerine geçme süreci başlamıştır. Genelde bina düzeyinde başlayan bu süreç, zamanla alansal olarak genişleyerek, sokak, ada ve parsel düzeylerine yayılmıştır.

Öte yandan istila-yerine geçme sürecinin bir sonucu olan Narlıca'daki bu Suriyeli nüfus yoğunlaşması, Antakya'da bir *mülteci anklavm*ın oluşumunun belirtisi olarak görülebilir. Nitekim Suriyeliler Narlıca'yı yeniden düzenlemiş, şekillendirmiş ve kendine ait bir alana dönüştürmüştür. Suriyeli mülteciler savaş yüzünden zorunlu olarak geride bıraktıkları ve belleklerinde yaşattıkları ülkelerinin ismini, bu yeni yaşam alanına vermiştir. Antakya'daki bu mikro mülteci kümelenme mekânı, Suriyeliler tarafından *Küçük Suriye* olarak isimlendirilmiştir (üstelik bu ismi Antakyalılar da benimsemiştir). Böylece onlar, farklı bir toplumda ve mekânda yeniden aidiyet duygusu üretmiş, fiziksel mekâna anlam katarak ve orayı köken kültürle donatarak bir yere dönüştürmüştür.

Suriyelileri Narlıca'da toplanmaya yönelten nedenlerin başında mahallenin konumu gelir. Narlıca, konum olarak Antakya'yı Reyhanlı ve Altınözü'ne bağlayan yolların kavşağında yer alır ve bu özellik Türkiye-Suriye arasındaki Cilvegözü/Bab el-Hava sınır kapısına kolay erişim olanağı sağlar. Nitekim bu konumu sayesinde Narlıca, savaş öncesinde de iki ülke arasında yürütülen bavul ticaretinde önemli bir işlev görüyordu. Ayrıca Narlıcalı taksiciler de savaştan önce, çok sık kullanılan Antakya-Halep arasında yolcu taşımak suretiyle Türkiye tarafından bağlantıya katkı sağlıyorlardı. Sınır aşan ticaret ve karşılıklı gidiş-gelişler sayesinde geçmişte bazı Suriyelilerin burada tesis ettiği sosyo-ekonomik bağlantılar ve buraya yönelik oluşturdukları mekânsal aşinalık, savaş sonrasında onlar sığınmacı olduklarında, ikametgâh yeri seçiminde belirleyici olmuştur. Geçmişteki bağlara ve bağlantılara dayalı mekânsal

deneyimlerin başlattığı dinamikler, zamanla Narlıca'yı bir mülteci kümelenme alanı haline getirmiştir. Önceden başka mahallelerde ya da başka kentlerde oturan Suriyeli nüfusun Narlıca'nın bir *Suriyeli Mahallesi* haline geldiğini öğrenmesiyle de kendi ülkesinden insanlarla bir arada olma isteğindeki bu insanları buraya yerleşmeye yöneltmiştir.

Sonuç

Antakya kentinde açık bir ikametgâh ayrışması sürecinin yaşandığını söylemek mümkündür. Antakya'da kent merkezinin çevresi ve özellikle Narlıca Mahallesi, Suriyeli mültecilerin başlıca yoğunlaşma alanları haline geliyor. Kalıcı etnik ayrışma, azınlık etnik grupların ev sahibi topluma/yerel topluluğa ve yaşadıkları ülkeye/kente adapte olmalarını ve kendi toplulukları dışındaki insanlarla ilişkiye girmelerini engelleyebilir (Phillips, 2010). Entegrasyon, azınlık gruplar ile çoğunluk nüfusun eşit bir temelde katılması gereken çift yönlü etkileşimsel bir süreç olduğundan Suriyelilerin Antakya'da karma mahallelerde, diğer insanlarla birlikte ikamet etmek suretiyle sosyo-mekânsal entegrasyonu önem arz eder.

Kentlerde, farklı grupların nerede bulunduğu ve kültürel olarak farklılaşan mahallelerde hangi sosyo-mekânsal dinamiklerin devrede olduğu, her bir topluluğun geleceği ve kentin işleyişi için önemli sonuçlar doğurabilir. Antakya'daki Suriyelilerin bir kısmının yoksulluk nedeniyle kötü fiziksel ve sosyal koşullara sahip, genellikle yıpranmış ve çöküntü alanlarına dönüşmüş eski kent merkezinde kümelenmiş olması, onların daha fazla komşu yoksulluğuna maruz bırakabilir. Buna bağlı olarak onların yaşam alanlarında yüksek işsizlik, suç, şiddet, çeşitli hastalıklara yakalanma eğilimi ve ölümlülük, çocuklarda eğitim başarısızlığı gözlenebilir. Böylece, mülteci mahalleleri yoksulluk sarmalıyla kötü imajlı ve damgalanmış sefalet üreme alanlarına dönüşebilir. Bu yüzden yoksullukla iç içe geçen bir mülteci ikametgâh ayrışması, daha büyük sorunlar yaratabilir.

Suriyeli mülteciler, bir tür sosyal-mekânsal izolasyona uğradığı ve Suriyeli yaşam tarzını sürdürme eğilimi gösterdiği için Antakya'da sosyal yaşama daha az katılıyor. Bu durum, yerli halkın toplumsal kabulündeki gerilemeyle onların yaşadığı mahalleleri gittikçe daha da marjinalleştirebilir. Suriyelilerin yoğunlaşmasıyla kentin bazı mahallelerinde gözlenen istila-yerine geçme süreci de marjinalleşmeyi körükleyebilir.

Ülkede artan politik ve ideolojik kaygılara ve taraflaşmalara dayalı olarak *mekân kaybı endişesi* (Saraçoğlu ve Belanger, 2018) ve yerelde diğer yerlerden farklı olarak öne çıkan dinsel/mezhepsel farklılık bağlamında, Antakyalı yerli halkın mülteci karşıtı duyguları güçleniyor ve zaman geçtikçe kalıcılaşma ihtimalinin artmasıyla onlar arasında Suriyeli karşıtlığı artıyor. Bu durum ise Suriyelilerin dışlandıklarını hissetmelerine ve/veya güvenlik kaygısı duymalarına; buna bir cevap olarak da sosyal olarak kaynaşamamalarına ve mekânsal olarak ayrışmalarına yol açıyor. Böylece Suriyeliler, Antakya'da kentsel mekânın Narlıca gibi bazı bölümlerini yeniden düzenliyor, şekillendiriyor ve kendine ait bir alana dönüştürüyor. Bunun sonucunda, sosyo-mekânsal ayrışmaya bağlı olarak Suriyeli mülteciler Antakya kentinde kendi yerleşim bölgesini belki de ulusaşırı mekânını inşa ediyor.

Kaynakça

- AFAD. (2017). Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması. Ankara: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı-AFAD.
- Andersen, H.S. (2003). Urban Sores. On the Interaction Between Segregation, Urban Decay and Deprived Neighbourhoods, Danish Building and Social Research.
- Berry, J.W. (2001). A Psychology of Immigration, *Journal of Social Issues*, 57, 615-631.
- Blau, P.M. (1977). *Inequality and Heterogeneity: A Primitive Theory of Social Structure*. Free Press
- Bolt, G., Özüekren, A. Ş., Phillips, D. (2010). Linking Integration and Residential Segregation, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36:2, 169-186.
- Castles, S., Miller, M. J., (2008), *Göçler Çağı*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Cengiz, D. (2015). Zorunlu Göçün Mekânsal Etkileri ve Yerel Halkın Algısı; Kilis Örneği, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/2 Winter 2015, p. 101-122.
- Ehrkamp, P. (2005). Placing identities: Transnational practices and local attachments of Turkish immigrants in Germany. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 31(2), 345-364. <https://doi.org/10.1080/1369183042000339963>
- Ellis, M., Wright, R., Parks, V. (2004). "Work Together, Live Apart? Geographies of Racial and Ethnic Segregation at Home and at Work", *Annals of the Association of American Geographers*, 94 (3), 620-637.
- Erdoğan, M. M. (2015), Türkiye'deki Suriyeliler; Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması, Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, Ankara.
- Erdoğan, M.M. (2017a). Suriyeliler Barometresi: Suriyeliler ile Uyumlu Yaşamın Çerçevesi (SB-2017) Araştırması. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Erdoğan, M.M. (2017b), Kopuştan Uyuma Kent Mültecileri-Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği, Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.
- Firidin Özgür, E., (2006), Sosyal ve Mekânsal Ayrışma Çerçevesinde Yeni Konutlaşma Eğilimleri: Kapalı Siteler, İstanbul, Çekmeköy Örneği, Planlama, 2006/4.
- GİGM. (2021). Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler, İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik, Erişim Tarihi: 20.04.2021.
- Gruner, S. (2010). "The Others don't want . . . ?". Small-scale segregation: Hegemonic public discourses and racial boundaries in German neighbourhoods. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(2), 275-292. <https://doi.org/10.1080/13691830903387402>
- Häußermann, H. & Siebel, W. (2001). Integration and segregation: Thoughts on an old debate. *Integration and the City*. Retrieved from: <https://difu.de/node/6157>.
- Hiebert, D. (2009). Segregation. In D.Gregory, R.Johnston, G. Pratt, M.J.Watts & S.Whatmore (Eds), *The Dictionary of Human Geography* (pp.673-674). Oxford: Wiley-Blackwell.
- Huttman, E. (1991). *Urban Housing Segregation of Minorities in Western Europe and the United States*. Duke, NC: Duke University Press.
- İçduygu, A., Erder, S. ve Gençkaya, Ö.F. (2014). Türkiye'nin göç politikaları 1923-2023: Ulus-devlet oluşumundan ulus-ötesi dönüşümlere. MiReKoç Proje Raporları, 1/2014. Erişim adresi: https://mirekoc.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2017/01/Tu%CC%88rkiyenin-UluslararasıC4%B1-Go%CC%88c%CC%A7-Politikalar%C4%B1-1923-2023_-pdf
- İnce, C. (2018). *Uluslararası Göç Bağlamında Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerin Mekânsal Yoğunlaşması*, İksad Publishing House, ISBN: 978-605-7923- 28-8.
- Jackson, P., and Smith, S. (Eds) (1981). *Social Interaction and Ethnic Segregation*. London: Academic Press.
- Peach, C. (1975). *Urban Social Segregation*. London: Longman.
- Johnston, R., Poulsen, M., and Forrest, J. (2004). The comparative study of ethnic residential segregation: US metropolitan areas, 1980–2000. *Tidjschrift voor Economische en Sociale Geographie*, 95(5): 550–698.

- Kaplan, D.H., and Douzet, F. (2011). Research in ethnic segregation III: Segregation outcomes. *Urban Geography*, 32(4): 589-605. <https://doi.org/10.2747/0272-3638.32.4.589>
- Kaplan, D.H., and Woodhouse, K. (2004). Research in ethnic segregation I: Causal factors. *Urban Geography*, 25(6): 579–585. Doi: 10.2747/0272-3638.25.6.579
- Kaygısız, İ. (2017). Suriyeli Mültecilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri, Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği Dergisi, İstanbul.
- Knox, P., Pinch, S., (2010), *Urban Social Geography*, Pearson Education Ltd, London.
- Li, Z. and Wu, F. (2006). “Socio-spatial Differentiation and Residential Inequalities in Shanghai: a Case Study of Three Neighbourhoods”, *Housing Studies*, 21 (5), 695-717.
- Littlewood, P., Glorieux, I., Herkommer, S. and Jönsson I., (1999). *Social Exclusion in Europe: Problems and Paradigms*, Ashgate, Aldershot.
- Logan, J.R., Zhang, W. and Alba, R.D. (2002). Immigrant enclaves and ethnic communities in New York and Los Angeles. *American Sociological Review*, 67(2), 299-322.
- Maloutas, T. (2004). Editorial: Urban segregation and the European context. *The Greek Review of Social Research*, 113: 3-24. <https://doi.org/10.12681/grsr.9214>
- Marcuse, P. (2005). Enclaves yes, ghettos no. In David P. Varady (ed.), *Desegregating the City: Ghettos, Enclaves, and Inequality*, (pp.15-30). Albany, NY: State University of New York Press.
- Masgoret A.M. and Ward, C. (2006). Culture Learning Approach to Acculturation, In *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*, 2nd edition (Eds DL Sam, JW Berry):58-77. Cambridge, Cambridge University Press.
- Massey, D. (1985). Ethnic residential segregation: A theoretical synthesis and empirical review. *Sociology and Social Research*, 69, 315-350.
- Massey, D.S., and Denton, N.A. (1988). The dimensions of residential segregation. *Social Forces*, 67(2): 281-315.
- Maydell-Stevens, E., Masgoret A.M. and Ward T. (2007). Problems of Psychological and Sociocultural Adaptation Among Russian Speaking Immigrants in New Zealand, *Social Policy Journal of New Zealand*, 30:178-198.
- Morrill, R.L., (1991). On the Measure of Geographical Segregation. *Geography Research Forum*, 11, pp. 25–36.
- Murdie, R. . and Borgestad, L.E. (1998). “Immigration, Spatial Segregation and Housing Segmentation of Immigrants in Metropolitan Stockholm, 1960-95”, *Urban Studies*, 35 (10), 1869-1888.
- Musterd, S. (2003). Segregation and integration: A contested relationship. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 29(4), 623-641. <https://doi.org/10.1080/1369183032000123422>
- Musterd, S. and Ostendorf, W. (2009). “Residential Segregation and Integration in The Netherlands”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 35 (9), 1515-1532.
- Muzzini E. and Aparicio, G. (2013). “Urban growth and spatial transition in Nepal: an initial assessment (English), *Directions in development: countries and regions* Washington, D.C. : World Bank Group. <http://documents.worldbank.org/curated/en/722941468291027381/Urban-growth-and-spatial-transition-in-Nepal-an-initial-assessment>
- Nightingale, C. H., (2012), *Segregation: A Global History of Divided Cities*, The University of Chicago Press, Chicago.
- Ogden, P.E. and Winchester, S.W.C. (1975). “The Residential Segregation of Provincial Migrant in Paris in 1911”, *Transactions of The Institute of British Geographers*, 65, 29-44.
- Özgür, E.M. (2018). Küresel Göçün Sosyo-Mekânsallığı: Ulusötesi Mekânlar/Yerelötesi Yerler, Topluluklar, Kimlikler, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 16 (1), 1-35.
- Özgür, E.M. (2020). Göç, ikametgâh ayrışması ve entegrasyon: Türk kentleri için bir değerlendirme. *Coğrafya Dergisi*, 41: 221-240.
- Peach, C. (1996). Does Britain have ghettos?. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 21(1), 216-235
- Peach, C. (2009). “Slippery Segregation: Discovering or Manufacturing Ghettos?”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 35(9): 1381-95.

- Phillips, D. (1998). Black minority ethnic concentration, segregation and dispersal in Britain. *Urban Studies*, 35(10): 1681-1702.
- Phillips, D. (2007). Ethnic and racial segregation: A critical perspective. *Geography Compass* 1(5): 1138–1159. Doi: 10.1111/j.1749-8198.2007.00051.x
- Phillips, D. (2010). Minority ethnic segregation, integration and citizenship: A European perspective. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(2), 209-225. DOI: 10.1080/13691830903387337
- Pitkänen, P., İçduygu, A. and Sert, D. (2012). “Current Characteristics of Migrant Transnationalism”, In P. Pitkänen, A. İçduygu, & D. Sert (Eds.). *Migration and Transformation Multi-Level Analysis of Migrant Transnationalism* (pp.207-224). Dordrecht (Netherland): Springer.
- Roberts, B.R. and Robert H.W. (2009). “Residential Segregation and Governance in the Americas: An Overview”, in Bryan R. Roberts and Robert H. Wilson (eds), *Urban Segregation and Governance in the Americas, USA*: Palgrave Macmillan.
- Rowland, T. D. (2006). *Demographic Methods and Concepts*. New York: Oxford University Press.
- Saraçoğlu, C. ve Belanger, D. (2018). Mekân, Yer ve Şehir: Türkiye’de Suriyeli Karşıtlığının Kentteki Görünümleri, *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, Cilt: 16 Sayı: 62 Bahar: 2018 Sayfa: 46-73.
- Savran, S. ve Sat, N.A. (2019). Ankara’da Suriyeli göçmenlerin yer seçimi tercihlerinin incelenmesi ve bir etnik kentsel adacık örneği olarak Önder, Ulubey, Alemdađ mahalleleri. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 7(2): 283-302. Doi: 10.5505/jas.2019.33154
- Simpson, L. (2004). “Statistics of Racial Segregation: Measures, Evidence and Policy”, *Urban Studies*, 41(3): 661_81.
- Sönmez, M.E. (2016). Suriyeli Sığınmacıların Gaziantep Şehrindeki Mekânsal Dağılışı ve Geleceği, TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu, 13-14 Ekim 2016, Ankara.
- Tat, R. (2008). Türkiye’de Sektörlere Göre Temel İşgücü Dağılımının İlçe Bazında Yer Seçme Katsayısı (LQ) ve Mekânsal İstatistik Yöntemleriyle İncelenmesi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Touraine, A. (2002). Eşitliklerimiz ve Farklılıklarımızla Birlikte Yaşayabilecek miyiz? O. Kunal, (çev.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Van Kempen, R., and Özüekren, S. (1998). Ethnic segregation in cities: New forms and explanations in a dynamic world. *Urban Studies*, 35 (10): 1631–1656.
- Vuddamalay, V. (2007). Inner-city ethnic enclaves and irregular immigrant networks as new social spaces in global cities: a case-study of the ‘little India’ of Paris. E. Berggren, T. Likić-Brborić, G. Trimikliniotis (Ed.). *Irregular migration, informal labour and community: a challenge for Europe içinde* (ss. 283-293). Maastrich: Shaker Publishing.
- Walks, R., and Bourne, L. (2006). Ghettos in Canada’s cities? Racial segregation, ethnic enclaves and poverty concentration in Canadian urban areas. *Canadian Geographer*, 50(3): 273–297.
- Ward C. and Kennedy A. (1999). The Measurement of Sociocultural Adaptation, *Int J Intercult Relat*, 23:659-677.
- Ward C. and Rana-Deuba A. (2000). Home and Host Culture Influences on Sojourner Adjustment. *Int J Intercult Relat*, 24:291-306.
- Yakar, M. (2013), Türkiye’de Yurtdışı Doğumlu Nüfusun Gelişimi ve Dağılışı, *International Journal of Human Sciences*. 10(1), 494-523.
- Yüceşahin, M.M. (2017). Uluslararası göç, kimlik ve mekânsal kümelenme-ayrışma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22: 1303-1315.

EXTENDED ABSTRACT IN ENGLISH

Mapping the Spatial Segregation Pattern of Syrian Refugees in Antakya

This study maps the spatial distribution pattern of Syrian refugees in Antakya city, distinguishes the neighborhoods where they have a high concentration and seeks for traces of ethnic segregation. Dissimilarity, exposure, and location quotient indexes were used for spatial distribution in the study. The results obtained from the index calculation performed with the data procured from various agencies on the population of the locals and refugees were visualized in the CBS environment. The findings of the study point out the existence of spatial segregation among refugees in Antakya city. The distribution pattern suggests a clustering and centralization trend of the refugees in the city center and their surroundings.

The article begins with the section *Measurement of the Spatial Segregation and Illustration of the Distribution*, describing how the spatial distribution and segregation were measured and illustrated. The second part continues with the section titled *A Conceptual Journey from Spatial Distribution to the Socio-spatial Segregation*, providing information on the distribution and segregation concepts based on the literature. The fourth section addressing the study findings reveals the *Spatial Distribution and Segregation Patterns of the Syrian Refugees*. The article is complete with the *Results* section including the main results obtained from the study.

The spatial unit where this study was being conducted is Antakya city. Antakya is an administrative unit with the status of a district, affiliated to Hatay Metropolitan Municipality and consists of 95 neighborhoods. It was chosen as the study area because the total number of refugees in Hatay province is at the highest level. The basic data on the Turkish and Syrian populations used in the study were obtained from neighborhood headman's/headwoman's offices and the provincial directorate of migration management, and the boundaries of the neighborhood units used in the maps were obtained from the Metropolitan Municipality.

In this study, several measurement techniques widely used in the literature were utilized for mapping the spatial segregation (or aggregation) in Antakya city due to data restrictions: *dissimilarity*, *exposure*, and *location* quotient indexes. First, calculations were performed with the help of these indexes; then, the new data obtained were visualized through the geographical information systems software ArcGIS 10.4.

The first of the indexes used to illustrate spatial segregation in the city was the Dissimilarity Index (*DI*). Dissimilarity index was utilized in order to understand segregation between two social groups (Syrian refugees and host society) in Antakya.

The second of the indexes we used to demonstrate spatial segregation was the Exposure Index (*EI*). Exposure measures the degree of potential contact or the possibility of interaction between the members of the minority and majority groups (Massey and Denton, 1988). This is the degree of exposure of the minority to the majority for any city and may be conceptualized as the possibility of interaction of different groups by sharing the same neighborhood. Accordingly, when members of the minority groups share the same neighborhood more with members of the majority group; hypothetically, they will be exposed more to influence of the majority or interact more with them.

The third measurement used in the study was Location Quotients (*LQ*). Starting to be used by Hildebrand and Mace in the second half of the 20th century, this measurement has become

popular among the human geographers over time (Tat, 2008; Yakar, 2013). The location quotient is a means mainly for measuring how a certain sector, clustering, profession, or demographic group in a region compared to the country.

An explicit residence segregation process is being implemented in Antakya city. Surroundings in the city center, and particularly Narlıca Neighborhood, are becoming the main refugee concentration areas. Permanent ethnic segregation might prevent the minority ethnic groups from adapting to the host society/local community and to the country/city they live in and from interacting with the people outside their own community (Phillips, 2010). As integration is a two-way interactive process in which the minority groups and the majority population need to participate on an equal basis, socio-spatial integration of the Syrians through residing together with other people in mixed neighborhoods in Antakya is a matter of importance.

